פטור מדיני אדם. כדמפרש לקמן: **וחייב בדיני שמים.** משום דלא סליק: **ברוח שאין מלויה.** דאנוס הוא: **אלא אמר אביי בתרתי פליגי.** במתני' כשהזיק הכל בשעת נפילה ופליגי כשהוזק בחרסי לאחר נפילה: **במפקיר נזקיו.** כגון זה דמסתמא מפקיר לחרסיו ור"מ סבר מפקיר נזקיו חייב דבור שחייבה עליו תורה בבור ברה"ר דהפקר הוא חייבה ור' יהודה דסבר פטור [ג] [ס"ל] דהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו זהו בור האמור בתורה ולקמן (דף מט:) פליגי ר' ישמעאל ור"ע בהא מילתא וה"ק רבי יהודה במתכוין לשוברה והזיק בנפילה חייב ובשאין מתכוין אלא מתכוין להורידה מכתיפו ונתקל ונשברה פטור דנתקל לאו פושע הוא והזיקו דלאחר נפילה נמי לקמן מפרש מאי מתכוין איכא: **ומדמתניתין בתרתי קא רמיז לו.** גמרא קפריך לה: **אלא בשעת נפילה.** היכי איכא למימר נתקל פושע הוא מה הוא יכול לעשות אם נתקלה בהמתו בשלמא נתקל הוא ושברה כדו איכא למימר איבעי ליה לעיוני ומיזל אלא גמלו מי איכא למימר הכי: **שרעתא דנהרא.** שגדל הנהר וכסה את עין הדרך ופושע הוא בכך שאילו היה הדרך מגולה לא נתקל גמלו: **שרעתא.** לשון שרוע וקלוט (ויקרא כב): **פושע הוא.** ואין לו דין נתקל: **דאתקיל.** בדרך יבשה ונתקל ביה בהמתו והוי ליה איהו פושע: **לזכות בחרסיה.** שלא הפקירן חייב ובשאין מתכוין שוב לזכות בהן פטור דמפקיר נזקיו פטור: **והאיכא ר"מ דמחייב.** מדקתני בברייתא ולא סלקה ולא העמידה כלל דבהיזק דלאחר נפילה פליגי: **אף בשעת נפילה.** ומשום דליכא בברייתא לא משתמע בשעת נפילה אלמריך לרבי אלעזר לאשמועינן דדייקינן לה ממתניתין דקתני תרתי כדאמר אביי לעיל: לא שהוא לא עשה בור זה כיון דבאונס נעשה ולכך נקט קנקנין שמשתברין בנפילתם ושתמא מפקר להו:

מדקתני תרתי. וא"ת והיכי דייק אביי מדקתני תרתי דפליגי לאחר נפילת פשיעה הא אפי' אי לא פליגי אלא בנתקל אי פושע הוא אי לא איצטריך למיתני תרתי שלא תאמר דוקא בשעת נפילה מחייב ר"מ משום דנתקל פושע הוא והתקלה היתה שלו עדיין אבל אחר נפילה שכבר הפקיר התקלה פטר ר"מ אע"ג דפושע הוא כמאן דפטר בור ברשות הרבים וי"ל דאי לאו שרבי יהודה בא לחלוק עליו בזה לא היה צריך להשמיענו כיון דבהדיא תנן סתמא לקמן דבור ברשות הרבים חייב:

מדמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי. וא"ת מברייתא נמי יש להוכיח דבתרתי פליגי דמדקתני ולא סלקה ולא העמידה משמע דלאחר נפילה פליגי ועוד דאי לא פליגי אלא בשעת נפילה אמאי חייב בדיני שמים לרבנן דאית להו נתקל אנוס הוא ובשעת נפילה נמי פליגי מדנקט מודים חכמים באבנו סכינו ומשאו דלא מצי קאי אלא אשעת נפילה דאי לא פליגי אלא לאחר נפילה במפקיר נזקיו א"כ אפי' נוקי בהפקיר אבנו סכינו ומשאו לא יתיישב דאי מודים ברוח מלויה דחייב ושאין מלויה דפטור א"כ לא פליגי כלל וי"ל דמברייתא לא מצי למידק כלל דאיכא למימר דפליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה ובאחד טעמא כדפרישית לעיל והא דנקט בהאי מודים אבנו כו' ובהאי מודים קנקנים אורחא דמילתא נקט דאין אדם מקפיד באבנו אם תפול ברוח מלויה ובקנקנים כדי שלא ישברו מניחם בעינן שלא יפלו ברוח מלויה:

ד) הוחלק אחר במים בשעת נפילה או שלקה בחרסי' אחר הנפילה. ה"ה דמ"ל איפכא אלא דנקט הכי משום דסתם חרסים מפקיר להו כדמוכח ההיא דקנקנים ומיס לא מפקר להו כולי האי ועוד דרב אוקי למיס דמתניתין בדלא אפקרינהו וכי פליגי בדלא אפקרינהו דוקא בשעת נפילה פליגי דלאחר נפילה מודה ר"י שעליו לסלק כיון שהם שלו ויש לו פנאי לסלק אבל בפלוגתא דלאחר נפילה במפקיר נזקיו לאו דוקא לאחר נפילה אלא אף לאחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק פוטר ר"י משום דהוי בור דלית ליה בעלים ור"מ מחייב אף בשעת נפילה כיון דסבר דנתקל פושע הוא ומפקיר נזקיו חייב:

אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה. דפליגי כגון שהפקיר נגלתו אחר נפילתה בפשיעה כגון שהוליכה במקום שיש לחוש שתפול אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה דלפלגו כעין פלוגתא דפליגי בנתקל וא"ת ולוקי פלוגתייהו דשעת נפילה אכדו ולאחר נפילה אגמלו כדמוקי מתניתין דהוחלק אחד במיס בשעת נפילה או שלקה בחרסית לאחר נפילה וי"ל חדא משום דסתם חרסית מפקר להו וסתם נגילה לא מפקר לה כחרסית ועוד מדקתני ולא סלקה משמע דכדו נמי היה לו פנאי לסלק והואיל וכן הוא אי מוקמינן לכדו בשעת נפילה א"כ מיירי כדו בתרתי ומדכדו בתרתי גמלו נמי בתרתי:

אבל לאחר נפילה מאי. כי מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה מאי דברי הכל פטור הא איכא רבי מאיר דמחייב ע"כ אפילו הפקיר דאם לא הפקיר לא פטרי רבנן דעליה רמי לסלוקי: **אלא** מאי ד"ה חייב **הא איכא רבנן דפטרי.** הו"מ לדחויי דלא פטרי רבנן אלא היכא דאנוס הוא אבל לאחר נפילת פשיעה מחייבי אבל היה קשה דא"כ רבי יוחנן דאמר בסמוך לאחר נפילה מחלוקת לא הוה פליג במידי אדרבי אלעזר ומתוך הלשון משמע שבא לחלוק על רבי אלעזר:

פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע. דלר"מ דפושע הוא חייב כל כמה דלא הוה ליה פנאי לסלק קרי שעת נפילה ולאחר נפילה פליגי במפקיר נזקיו ג) ואפי' לאחר נפילת פשיעה כגון ששיבר במתכוין דרבנן דפטרי ס"ל דלא חייבה תורה אלא בור דאית ליה בעליס כגון הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו או חפר בור סמוך לרה"ר וכן משמע לישנא מר סבר מפקיר נזקיו חייב ומ"ס מפקיר נזקיו פטור משמע דבכל מפקיר נזקיו פליגי אפי' לאחר נפילת פשיעה ועוד דקאמר לקמן מפקיר נזקיו מאי מתכוין איכא האיכא לפרש במתכוין ושיבר כמו שפירש על שעת נפילה ולא בעי לאוקמי אביי פלוגתייהו בלאחר נפילה בנתקל פושע דלרבי מאיר דפושע הוא חייב דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה ולרבנן דלאו פושע הוא פטור דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס וכן אית ליה לר' יוחנן בסמוך משום דמתני' מוכחא דבתרתי פליגי ולא היה זה בתרתי אלא בחד דחד טעמא הוא והשתא נמי תרי ומודים דקתני בברייתא חד קאי אשעת נפילה ד) דמודים חכמים לר"מ באבנו וסכינו ומשאו דנפלו ברוח מלויה שהוא חייב אע"פ שלא היה לו פנאי לסלק אבל ברוח שאין מלויה היה פטור אע"ג דלא אפקייה דסתם אבנו כו' לא מפקר להו כי נפלו שאין מתקלקלין בנפילתם ומשום דלא היה לו פנאי לסלק מיפטר דאי היה לו פנאי לסלק הוה מחייב אפי' ברוח שאין מלויה דכיון דלא אפקרינהו עליה דידיה לסלוקינהו כדאמר בסמוך דמתכוין לזכות בחרסין ואפי' נתנו אחר שם כדאמרינן בהפרה (לקמן דף מז: ושם) בעל השור חייב בנזקי אחר ובעל אחר חייב בנזקי הבור ובשמעתין אמר גבי גלל אחם הפכה בפחות מג' אם נתכוין לזכות בה חייב אע"פ דאית ליה בעליס כגון הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו אלא דאיכא למימר דפליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה ובאחד טעמא כדפרישית לעיל והא דנקט בהאי מודים אבנו כו' ובהאי מודים קנקנים אורחא דמילתא נקט דאין אדם מקפיד באבנו אם תפול ברוח מלויה ובקנקנים כדי שלא ישברו מניחם בעינן שלא יפלו ברוח מלויה:

ה) **המניח** אבן בים בשעת נפילה או שלקה בחרסי' אחר הנפילה. ה"ה דמ"ל איפכא אלא דנקט הכי משום דסתם חרסים מפקיר להו כדמוכח ההיא דקנקנים ומיס לא מפקר להו כולי האי ועוד דרב אוקי למיס דמתניתין בדלא אפקרינהו וכי פליגי בדלא אפקרינהו דוקא בשעת נפילה פליגי דלאחר נפילה מודה ר"י שעליו לסלק כיון שהם שלו ויש לו פנאי לסלק אבל בפלוגתא דלאחר נפילה במפקיר נזקיו לאו דוקא לאחר נפילה אלא אף לאחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק פוטר ר"י משום דהוי בור דלית ליה בעליס ור"מ מחייב אף בשעת נפילה כיון דסבר דנתקל פושע הוא ומפקיר נזקיו חייב:

אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה. דפליגי כגון שהפקיר נגלתו אחר נפילתה בפשיעה כגון שהוליכה במקום שיש לחוש שתפול אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה דלפלגו כעין פלוגתא דפליגי בנתקל וא"ת ולוקי פלוגתייהו דשעת נפילה אכדו ולאחר נפילה אגמלו כדמוקי מתניתין דהוחלק אחד במיס בשעת נפילה או שלקה בחרסית לאחר נפילה וי"ל חדא משום דסתם חרסית מפקר להו וסתם נגילה לא מפקר לה כחרסית ועוד מדקתני ולא סלקה משמע דכדו נמי היה לו פנאי לסלק והואיל וכן הוא אי מוקמינן לכדו בשעת נפילה א"כ מיירי כדו בתרתי ומדכדו בתרתי גמלו נמי בתרתי:

אבל לאחר נפילה מאי. כי מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה מאי דברי הכל פטור הא איכא רבי מאיר דמחייב ע"כ אפילו הפקיר דאם לא הפקיר לא פטרי רבנן דעליה רמי לסלוקי: **אלא** מאי ד"ה חייב **הא איכא רבנן דפטרי.** הו"מ לדחויי דלא פטרי רבנן אלא היכא דאנוס הוא אבל לאחר נפילת פשיעה מחייבי אבל היה קשה דא"כ רבי יוחנן דאמר בסמוך לאחר נפילה מחלוקת לא הוה פליג במידי אדרבי אלעזר ומתוך הלשון משמע שבא לחלוק על רבי אלעזר:

א פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ומודים חכמים לר"מ באבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו שהוא חייב ומודה ר"מ לרבנן במעלה קנקנין על הגג ע"מ לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שהוא פטור אלא אמר אביי בתרתי פליגי פליגי בשעת נפילה ופליגי לאחר נפילה פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע מר סבר ב) נתקל פושע הוא ומ"ס ג) נתקל לאו פושע הוא פליגי לאחר נפילה במפקיר נזקיו מר סבר מפקיר נזקיו חייב ומר סבר פטור וממאי ד) מדקתני תרתי הוחלק אחד במים או שלקה בחרסית היינו הך אלא לאו ה"ק הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרסית לאחר נפילה ומדמתניתין בתרתי ברייתא נמי בתרתי בשלמא כדו משכחת לה או בשעת נפילה או לאחר נפילה אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נבלתו אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה אמר רב אחא כגון דעברה במיא דרך שרעתא דנהרא ה"ד אי דאיכא דרכא אחרינא פושע הוא ואי דליכא דרכא אחרינא אנוס הוא אלא משכחת לה דאתקיל ואתקילה ביה גמלא מפקיר נזקיו מאי מתכוין איכא אמר רב יוסף ה) במתכוין לזכות בחרסיה וכן אמר רב אשי במתכוין לזכות בחרסיה רבי אלעזר אמר בשעת נפילה מחלוקת אבל לאחר נפילה מאי דברי הכל פטור והא איכא ר"מ דמחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא איכא רבנן דפטרי אלא מאי בשעת נפילה אף בשעת נפילה וקמשמע לן כדאביי ורבי

פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע. דלר"מ דפושע הוא חייב כל כמה דלא הוה ליה פנאי לסלק קרי שעת נפילה ולאחר נפילה פליגי במפקיר נזקיו ג) ואפי' לאחר נפילת פשיעה כגון ששיבר במתכוין דרבנן דפטרי ס"ל דלא חייבה תורה אלא בור דאית ליה בעליס כגון הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו אלא דאיכא למימר דפליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה ובאחד טעמא כדפרישית לעיל והא דנקט בהאי מודים אבנו כו' ובהאי מודים קנקנים אורחא דמילתא נקט דאין אדם מקפיד באבנו אם תפול ברוח מלויה ובקנקנים כדי שלא ישברו מניחם בעינן שלא יפלו ברוח מלויה:

ד) הוחלק אחר במים בשעת נפילה או שלקה בחרסי' אחר הנפילה. ה"ה דמ"ל איפכא אלא דנקט הכי משום דסתם חרסים מפקיר להו כדמוכח ההיא דקנקנים ומיס לא מפקר להו כולי האי ועוד דרב אוקי למיס דמתניתין בדלא אפקרינהו וכי פליגי בדלא אפקרינהו דוקא בשעת נפילה פליגי דלאחר נפילה מודה ר"י שעליו לסלק כיון שהם שלו ויש לו פנאי לסלק אבל בפלוגתא דלאחר נפילה במפקיר נזקיו לאו דוקא לאחר נפילה אלא אף לאחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק פוטר ר"י משום דהוי בור דלית ליה בעליס ור"מ מחייב אף בשעת נפילה כיון דסבר דנתקל פושע הוא ומפקיר נזקיו חייב:

אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה. דפליגי כגון שהפקיר נגלתו אחר נפילתה בפשיעה כגון שהוליכה במקום שיש לחוש שתפול אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה דלפלגו כעין פלוגתא דפליגי בנתקל וא"ת ולוקי פלוגתייהו דשעת נפילה אכדו ולאחר נפילה אגמלו כדמוקי מתניתין דהוחלק אחד במיס בשעת נפילה או שלקה בחרסית לאחר נפילה וי"ל חדא משום דסתם חרסית מפקר להו וסתם נגילה לא מפקר לה כחרסית ועוד מדקתני ולא סלקה משמע דכדו נמי היה לו פנאי לסלק והואיל וכן הוא אי מוקמינן לכדו בשעת נפילה א"כ מיירי כדו בתרתי ומדכדו בתרתי גמלו נמי בתרתי:

אבל לאחר נפילה מאי. כי מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה מאי דברי הכל פטור הא איכא רבי מאיר דמחייב ע"כ אפילו הפקיר דאם לא הפקיר לא פטרי רבנן דעליה רמי לסלוקי: **אלא** מאי ד"ה חייב **הא איכא רבנן דפטרי.** הו"מ לדחויי דלא פטרי רבנן אלא היכא דאנוס הוא אבל לאחר נפילת פשיעה מחייבי אבל היה קשה דא"כ רבי יוחנן דאמר בסמוך לאחר נפילה מחלוקת לא הוה פליג במידי אדרבי אלעזר ומתוך הלשון משמע שבא לחלוק על רבי אלעזר:

ו) [לקמן לא. לט: ב"מ פב:], ז) [רש"ל], ח) עי' רש"ל מ"ש בשם תוס' מרוכים, ד) עי' רש"ל מ"ש בשם תוס' מרוכים ועי' רש"פ, ט) שיך קודם ד"ה מדמתני',

גליון הש"ס

גמ' מדקתני תרתי. קשה לי למאי דמצוחר בתוס' ד"ה והתני' דלקה בחרס אפשר דבדרך הלוכו נפל החרס עליו בכח והוחלק במיס משמע דתקלת מימיו אם כן הולרך למנקט תרתי והיינו דהוחלק דמדין בורו הוא מזה נשמע דר"מ ס"ל דנתקל פושע הוא ומלרפיס דמייירי בדרך הלוכו נפל על האדם דבזה אף אם לאו פושע הוא ראוי לחייב מדין אדם המזיק דכל שהוא בכלל אבילה חייב ומדפטר ר"י מוכח דס"ל נתקל הוא כעין גניבה כדס"ל לר"י בחמת בספ"ו דב"מ וא"כ מוכרח למתני תרוויהו לאשמעי' דלר"מ הוי פושע גמור ולר"י הוי אונס בדרך כעין גניבה ולע"ג:

מוסף רש"י

פטור מדיני אדם. לאנס, **וחייב בדיני שמים,** פורענות לאנס לרשעים שנתכוון להפסיד את ישראל (גיטין נג.).

כא א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ז סמג עשין קח טוש"ע ח"מ סימן מיא סעיף ג וסימן מיב סעיף ד:

כב ב ג מיי' שם ופי"ו מהלכות חובל ומזיק הלכה ח סמג שם טור ש"ע ח"מ סימן מיב סעיף ד:

רבינו חננאל

פטריה דכת' ולנערה לא תעשה דבר. וכי תימ' כי סבר ר' מאיר דפטר רחמנא לאנוס מקטלא אבל בנזיקין אפי' אנוס חייב, והתניא נשברה כדו ולא סילקה כו', וקתני סיפא ומודה ר"מ לחכמ' במעלה קנקנים לגג על מנת לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שפטור, לאו מכלל דסבור אנוס הוא ואנוס אפי' בנזקין פטור. ופריק אביי ר' מאיר ור' יהודה בתרתי פליגי, בנתקל פושע הוא ובמפקיר נזקיו. ודייק ממתני', דקתני הוחלק אחר במים או שלקה בחרסיה חייב. הוחלק אחר במים בשעת נפילה, ובהא פליגי דר' מאיר סבר נתקל פושע הוא לפיכך חייב, ור' יהודה סבר נתקל לאו פושע הוא ופטור. או שלקה בחרסיה לאחר נפילה, ר' מאיר סבר נשברה כדו ולא סילקה אלא הפקירה מפקיר נזקיו חייב, ור' יהודה סבר מפקיר נזקיו פטור. ואם נתכוון לזכות בחרסיה חייב, ולדברי הכל אנוס אפי' בנזיקין פטור. ואי קשיא לך הא דתני דבי חזקיה פצע תחת פצע לחייב על האונס כרצון, התם בנזקי גופו, אבל הכא דבנזקי ממונו (לה) [לא]. **ומדמתני' בתרתי פליגי ברייתא נמי בתרתי פליגי.** ואקש', בשלמ', כדו, משכחת לה בשעת נפילה שהוזק במימיה, לאחר נפילה נמי הוזק בחרסיה. אלא גמלו, בשלמ' לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נבלתו. אלא הוזק בשעת נפילה היכי משכחת לה. ואמ' כגון שהעביר גמלו, פי' על שפת הנהר דהוא בשרעתא דנהרא, ונפל הגמל ובנפילתו התיז מים מן הנהר וטינף בגדים. ונדחת האי פירוקא ופרקי' פירוק אחר, כגון דליכא דרכא אחריתי וכגון דנתקל הוא ונפל ונתקל הגמל עליו ונפל ובנפילתו התיז מים, ואילולי שנתקל הגמל בגופו שלאדם לא היה נופל, לפיכך בהעברתו לגמל בשרעתא דנהרא אינו לא פושע ולא אנוס.

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי ד"ה פטור כו'. הו"מ למפרך מברייתא גופה כיון דבשעת נפילה פטור משום דאונס הוא מ"כ לאחר נפילה מחייב ל"מ אף על גב דהוו לאחר נפילת אונס ומ"כ היכי קתני ומודה ר"מ במעלה קנקנים כו' אמאי פטור והא ר"מ לאחר נפילת אונס נמי מחייב וליכא למימר דאייבי בשעת נפילה דא"כ מה לו להזכיר קנקנים לא הוה ליה למימר טפי אלא ומודה ר"מ בשעת נפילה דפטור משום דאונס הוא: **כי פליגי אליבא דרבנן.** לא בעי למימר איפכא דפליגי אליבא דר"מ ומאן דפטר אמר לך דע"כ לא מחייב ר"מ אלא משום דפשע הוא וכי פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר במפקיר נזקין דאונס דקיס ליה דבמפקיר נזקין דפשיעה פליגי: **תסתיים דר' אלעזר הוא דאמר חייב.** במסקנא לא קיימא הכי והא דלא פריך מהתם דרבי אלעזר לעיל משום דאין להוכיח ממילתיה דר"מ לחודיה דפטורי רבנן במפקיר נזקין אפילו לאחר נפילת פשיעה אם לא מכח דפליג אדרבי יוחנן כדפ"ל ומיהו מר' יוחנן קשה אמאי לא פריך מהתם דלעיל דאית ליה מפקיר נזקין דעלמא חייב לרבנן וי"ל משום דלא מפרשא בהדיא אלא מתוך קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן להכי שביק לה ומייתי מילתא דמפרשא טפי בהדיא:

אלא אמר רב אשי כשהפכה בפחות מג'. מכאן אין לדקדק דלא בעי הגבהה ג' טפחים דכי מתכוין קני בהגבהה פחות מג' דשאני הכא משום [ט] דאפילו [י] חבטה בהפקר קני א"נ משום דהוי גלל בכלאי וקני ליה כליו א"נ כשמגביה בידו דכיון שהוא בידו קני בפחות מג' וכך איתא בריש אלו נערות (כתובות דף לא.) והא דאמר בפרק חלון (עירובין דף עט: ושם [יא]) גבי חבית של שתופי מבואות צריך שיגביה טפח שאני שתופי מבואות דרבנן תדע דהתם לא להשמיענו דין הגבהה בכל מקום קאתי [יב]:

אלא ר' יוחנן דאמר חייב. מ"מ איצטריך לפרש לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים לפרש מתניתין אפילו כמאן דמחייב בור ברשותו ושמא רבי יוחנן בבור ברשותיה נמי מחייב דאיכא דסבר הכי בפרק הפרה (לקמן דף נ.): לא

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי דברי הכל פטור והא מדקאמר רבי יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דרבי מאיר מחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא מדקאמר ר' יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דפטרי רבנן אלא הא קמ"ל [א]דמפקיר נזקין דהכא הוא דפטרי רבנן דאנוס הוא אבל מפקיר נזקין דעלמא מחייבי איתמר מפקיר נזקין רבי יוחנן ור"א חד אמר [ב]חייב וחד אמר פטור לימא מאן דמחייב כר"מ ומאן דפטר כרבנן אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטר כרבנן ומאן דמחייב אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקיר נזקין דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקיר נזקין דעלמא מחייבי תסתיים דר"א הוא דאמר חייב [ג]דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן [ד]בור ברשות הרבים [ה]וחמץ משש [שעות] ולמעלה תסתיים ומי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר איפכא דתנן [ו]ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר ר"א לא שנו אלא שנתכוין לזכות בהן אבל לא נתכוין לזכות בהן פטור אלמא מפקיר נזקין פטור אמר רב אדא בר אהבה שהחזירה למקומה אמר רבינא משל דרב אדא בר אהבה למה הדבר דומה למוצא בור מגולה וכסהו וחזר וגילהו א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מי דמי התם [ז]לא אסתלק להו מעשה ראשון הכא אסתלק להו מעשה ראשון הא לא דמי אלא למוצא בור מגולה וטממה וחזר וחפרה [ח]דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה כגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתכוין לזכות בה הא אין מתכוין לזכות בה לא לוקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתכוין לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשיתיה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור ומי א"ר יוחנן הכי והתנן [ג]המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוצים וגדר שנפל לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקו ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפריח אבל במצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור לאו משום דהויא ליה בור ברשותו מכלל דחיובא דבור ברשותו הרבים הוא אלמא מפקיר נזקין חייב לא לעולם אימא לך מפקיר נזקין פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ומי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן [ז]הלכה כסתם משנה ותנן [ט]החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א משום

(דף לא.): **אלא הא קמ"ל.** ר' יוחנן: **דמפקיר נזקין דהכא.** דתמלתו אונס הוא דפטרי רבנן אבל מפקיר נזקין דעלמא כגון שהסליכו מדעת וכגון בור ברשות הרבים מחייבי וה"ק לאחר נפילה מחלוקת כלומר האי מחלוקת דפליגי ר"מ ורבנן בהפקיר נזקין לאחר נפילה הוא שתחילתו ע"י נפילה אבל ע"י השלכה לא פליגי ולא תידוק מרבי יוחנן דבשעת נפילה לא פליגי: **אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי.** דהשתא בהפקיר נזקין הבא ע"י אונס מתחילה מחייב כ"ש הפקר שתחילתו ברצון: **בור ברה"ר.** אלמא סבירא ליה לר"א דחיובא דבור ברה"ר היא: **משש שעות ולמעלה.** אין חמץ ברשותו דאע"ג [ו] דאיתיה אסור בהנאה ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו בכל ילאה ובל ימצא: **ההופך את הגלל.** זבל המופקר ברה"ר והפכו ממקום למקום: **חייב בנזקו.** דקנייה בהגבהה וממונו הוא: **שנתכוין לזכות בו.** כשהגביהו וחייב משום ממונו דלאחר שקנייה אע"פ שהניחו שם לא הפקירו אלא נתכוין ליטלו משם לאחר זמן: **אבל לא נתכוין לזכות** (ח) **בה.** לכשהגביהו: **פטור.** ואע"ג דברה בור ברה"ר כשהפכו ונתקל האדם במקום שזרקו שם ואם היה במקומו הראשון לא נתקל בו זה. אלמא לר"א בור ברה"ר פטור והוא הדין למפקיר נזקין דהא מאן דמחייב מבור ברה"ר יליף לה שלא היתה שלו מעולם: **שהחזירה למקומה.** דלא כרה בור והוי כמי שלא נגע בה מעולם דלאו כורה בור הוא: **וחזר וגילהו.** דפטור: **וקמה ליה ברשותיה.** ומחייב. והאי נמי כשהגביהו אסתלקו (ב) מעשה ראשון ונסתם הבור וכשחזר והסליכו הוה ליה כורה: **אלא אמר רב אשי.** הא דמוקי רבי אלעזר למתניתין הכא לא נתכוין לזכות בה פטור: **כשהפכה לפחות מג'.** דמתחילה לא הגביה שלשה הלכך לאו הגבהה היא דכבור פחות דמי ולא נסתם הבור מעולם וכיון דלא נתכוין לקנותה דליכא לחיוביה משום ממונו משום כורה (ג) בור נמי לא תחייביה ומיהו היכא דנתכוין לזכות מחייב משום ממונו דאיכא [ט] חבטה בהפקר קני בלא הגבהה בפרק הבית והעלייה (ב"מ דף קיח.): **ואע"ג דלא נתכוין.** הואיל וסבירא ליה דמפקיר נזקין חייב: **המצניע את הקוץ ואת הזכוכיות.** ברה"ר: **והגודר גדרו בקוצים.** שעשה גדר של קוצים דסתם גדר של אבנים הוא דכתיב וגדר אבניו נהרסה (משלי כד): **וגדר.** אבנים שנפל לרה"ר כו': **לא שנו.** דגודר בקוצים חייב: **אלא במפריח.** דאשם קוצותיה ברה"ר דה"ל בור ברה"ר: **אבל במצמן.** לתוך שלו דה"ל בור ברשותו ואע"ג דהפקיר רשותו שהקצהו לרה"ר פטור: **להתחכך בכתלים.** וזה שנתחכך והוזק משונה הוא. ומפריח היינו טעמא דחייב שהרי ממונו הוא ולא הפקירן והפריחן למקוס מהלך בני אדם: **ומי אמר רבי יוחנן הכי.** דמפקיר נזקין פטור: **בור ברה"ר.** אלמא חיובא דבור ברשות הרבים הוא: משוס

עין משפט נר מצוה

כג א ב מיי' פי"ג מהל' מזקי ממון הלכה ז סמג עשין קפ טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף ד:
כד ג מיי' שם פי"ב הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ו:
כה ד מיי' פ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ט סמג לאוין עז טוש"ע א"ח סימן תמג סעיף א:
כו ה ו מיי' פי"ב מהל' מזקי ממון הלכה ו ועיין בהשגות וכמ"מ סמג עשין קפ טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף ג:

מוסף רש"י

ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו. להתחייב עליהן. (פסחים ו:). בור ברשות הרבים. הפותחו חייב במקרן ואין הבור שלו אלא של הפקר, שהרי ברשות הרבים הוא, ואף על פי שכליו אין רשות הרבים קנויה לו (שם). הלכה כסתם משנה. רבי הוא סידר המשנה וכשלא דברי חכם ושנו בעיניו שאין סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהא שויה מפי יחיד ונמלין כאילו שנו מפי המרובים ועשו כמותן (ביצה ב:).

רבינו חננאל

ור' יוחנן אמ' לאחר נפילה מחלוקת כו', ודברין פשוטין הן. ואסיק' אלא הא קמ"ל מפקיר נזקין דהכא פטרי רבנן משום דהוא אנוס, אבל מפקיר נזקין דעלמ' חייבי מחייבי. איתמ' מפקיר נזקין, ר' יוחנן ור' אלעז' חד אמ' חייב וחד אמ' פטור. תסתיים דר' אלעזר דאמ' חייב דאמר ר' אלעז' משום ר' ישמעל שני דברין אינן ברשותו שלאדם ועשאן הכתו' כאלו הן ברשותו, ואלו הן בור ברשות הרבי' וחמץ מו' שעות ולמעלה. הנה בור זה אמר ר' אלעז' אינו ברשותו, מכלל שהוא מופקר וחייבין בעליו, ש"מ מפקיר נזקין חייב. ואקשי' עלה, והתנן ההופך את הגלל לרשו' הרבי', כגון שהוציא ראובן גלל ובא שמעו' והפכה. פי' גלל, זבל כדכת' בגללי צואת אדם. והוזק בהן אחר, חייב בנזקו. ואמר ר' אלעז' לא שנו אלא שנתכוון לזכות בגלל, להוציאה לגנו ולזבל בה, אבל לא נתכון לזכות בה פטור. אלמא ר' אלעז' מפקיר נזקין פטור סבירא ליה. ופירק ר' אדא בר אהבה כשהחזיר גלל זה למקומה, ולא הפקירה א). אמ' רבינא משל דרב אדא למה הדבר דומה למוצא בור מגולה כו'. רב אשי אמ' כגון שהפכה פחות מג' טפחי', פי' כגון שהוציא ראובן גלל לרשות הרבי' ובא שמעו' והפכו בפחות מג', ונמצא שלא הגביהה ולא קנה

מסורת הש"ס

א) פסחים ו: ע"ש, ב) [לקמן נ.], ג) לקמן נ, ד) [שבת מו. וש"נ], ה) [לקמן נ:], ו) ס"א דכל היכא, ז) ל"ל הבטה, ח) ל"ל הבטה, ט) [ד"ה לריך], י) [ועיין תוספות כתובות לא. ד"ה דלא ול"ה ניחא ותוספות קדושין כו. ד"ה לי נמי].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל וכו' לזכות בו: (ב) ד"ה וקמה וכו' אסתלקו להו מעשה ראשון: (ג) ד"ה כשהפכה וכו' משום כורה. נ"ב פי' דלא הלכתיקו ג"כ ג' טפחים ומשנינן ליה דלא סילק מעשה ראשון וכבור פתוח הוא ולא נסתם מעולם ועיין בהגהת אשר"י:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אלא וכו' דאפילו הבטה בהפקר קנה. עי' תו"ע ס"ד מ"א דשקלים ד"ה מתנדב:

רבינו חננאל (המשך)

בהגבהה ולא (רמה) [קנה] ברשותו, דפחות מג' סמוך לארץ כארץ דמי. אם נתכוון לזכות בה בזה ההיפוך חייב, ואם לאו פטור. וכי האי גוונא פטור, אבל המפקיר נזקין חייב. ודייקי' מדר' אלעז' אמ' חייב ר' יוחנן אמ' פטור. איני והתנן המצניע את הקוץ ואת הזכוכית, והגודר בקוצים, וגדר שנפל לרשות הרבים והזיק, חייב. ואמר ר' יוחנן, לא (שהוא) [שנו] חייב אלא מי שהוא מפריח ומרחיבם ברשו' הרבי', אבל (המצמם) [המצמצם] אותן בכותל פטור. ודייקי' מינה, מצמצם אמאי פטור דהוה להו כי בור ברשותו מכלל שהמפריח מפני שעשה בור ברשות הרבי' חייב, ש"מ מפקיר נזקין חייב. ודחינן להאי דוקיא ואמרי' מאי טעמ' מצמצם פטור לא מפני שהוא בור ברשותו אלא מפני שאין דרך בני אדם להתחכך בכתלים. ואקשי' והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן החופר בור ברשו' הרבי' ונפל שמה שור או חמור ומת חייב, והא בור ברשות הרבי' נזקין מופקרין הוא ואמר ר' יוחנן חייב. ואסיק' לעולם הוא דאמ' מפקיר נזקין חייב, והלכה כמותו, דקיימ' לן כוותיה. ור' אלעז' סבר פטור והאי דאמ' ב' דברין אינן ברשותו שלאדם כו'

ל) לשון זה משולל הגמה דאלדבה אם לא הפקירה אמאי פטור ועי' ברש"י ולי"ע.